

صحي ساختماني مواد :

د يوي ساختماني مادې فزيکي خاصيت د پېژندنې، لکه اوبودوالی، پلنوالی او کثافت او هم ددې څخه برسېره نورې غوښتنې، کوم چې د هغې د استعمال څخه منځ ته راځي، لکه د تودوخي د انتقال توان، د اور تناسب او داسې نورو څرنګوالي ښودل شوي دي. خود صحي ساختماني موادو د پاره نورې ښودنې او همدارنگه غوښتنې په بل ډول بيان شوي دي، کوم چې د ساختماني موادو د ټول عمر په دوران کې منځ ته راځي.

د لوړ ارزښت لرونکي موادو د څرنګوالي يا جنسيت له مخې ددې څخه د کار اخستنې يا استعمال نه برسېره بايد ددې د توليد يا جوړونې، جوړښت، ګټه اخستنه او ددې ساتنه د ټولو انسانانو، کوم چې ورسره په تماس کې دي، د امکان په صورت کې بايد ډېر کم د صحت ضد مواد اوسي. ددې ترڅنګ بايد دا مواد چاپيريال ته هم زيان ونه رسوي. هغه ساختماني ماده، کوم چې په توليد، جوړښت او د چاپيريال ساتنې د پاره ښه ده، دا د صحت د پاره يو ښه شرط دی. په همدې وخت کې بايد ساختماني بهير او په کار وړل شوي مواد د ودانۍ د ژوند په مکمل دوران کې مسند شي. دا لازمي ده، دلته يوه ودانۍ د ډېرو مختلفو ساختماني موادو څخه جوړېږي، کوم چې ددې جوړوونه د کلونو په جريان کې د ترميم او د شکل بدلونې سره تغير خوري.

که د صحت له نظره کوم شکايت منځ ته راځي، سړی بايد په دې فکر کې شي چې کوم ساختماني ماده ياد ساختمان کومه برخه د پرابلم سره منځ ده.

د ودانيو او ساختماني موادو د پاره نورې پرېکړې په دې ډول دي:

- د اصولو له مخې د خامو موادو او د موادو محتوي بايد معلوم وي.
- د مجموعي خامو موادو او مرستندويه موادو، کوم چې د ساختماني موادو توليدونې د پاره لازمي دي، د يوي ټاپې يا د کيفيت د علامې سره بايد اجرا شي او ددې صحت والی بايد په منظم ډول د يو دريمګړي مرجع له خوانه امتحان او رسمي تصديق شي.
- د بوي او خپرونې (انتشار) څخه خلاص اوسي.
- دا ساختماني مواد بايد تر ډېره د هر راز زيان رسونکي بوي او خپرونې (انتشار) څخه خلاص اوسي.

- زیان رسونکي ساختماني موادو د استعمال څخه باید ډډه وشي.

د زیان رسونکو موادو او ددی د خطر د منبع سره عمومي بلدېدنه:

د ساختمان په برخه کې بیولوژي پوهان د چاپیریال اغیزې پورې مربوطه، کوم چې زموږ په ارگانیزم باندې اغیزه کوي، په لاندې ګروپونو باندې ویشي:

- الکترومگنیتی برخې

- کیمیاوي برخې

- بیولوژیکي برخې

په الکترومگنیتی برخې کې: ساحې، څپې او وړانګې دي.

په کیمیاوي برخې کې: زهري مواد، زیان رسونکي مواد او د کوتو اقلیم.

په بیولوژیکي برخه کې: چناسی، میکروبونه او حساسیتونه (الرژي).

زیان رسونکي پیژندل شوي ساختماني مواد په لاندې ډول دي:

اسبیست (Asdest)، زاړه منرالي تارونه (د نسیبې وړی، د ډبرو وړی، منرالي وړی) (KMF

künstliche Mineralfasern)، غاز ډوله د عضوي غړو کیمیاوي مخلوط (Formaldehyd،

CH₂O)، ایزوسیانات (Isocyanat)، پولیخیکلې خوند لرونکی کاربوهایدریت

(PAK (Polyzyklische Aromatische Kohlenwasserstoff)، د مالګې تېزابو سره کلوریت

شوی خوندور کاربوهایدریت د ګروپ څخه کیمیاوي ماده (PCP (Phencyclidin، هلو جین

کاربوهایدریت (Lindan)، PCB (Polychlorierte Biphenyle) او درانده فلزات چې کثافت

یې د ۵ څخه پورته وي (Schwermetall)

د دغه زیان رسونکي موادو په برخه کې لنډه معلومات

اسبیست څه ډول ماده ده؟

د اسبیست په جوړونې کې لویې ډبرې د ډبرو د کار خانې په ژرنده کې مېده کیږي، د اسبیست

غښتلي رگونه خلاصیږي، تارونه یې په مختلفو طبقو سره میده او چاڼیږي او بیا په اوږدو بېل

بېل صنفبندی کیږي.

اسبیست څرگند د سرطان منځ ته راوړنکې ماده ده. د څرنګوالي له مخې د اسبیست خواص دادی، چې دا په ډېر مېده تارونو تجزیه کېږي چې دا په اوږدو چوي او دا بیا په اسانۍ سره تنفسیږي. دغه تنفس شوي تارونه کېدی شي چې ډېر وخت د پاره په سږو کې پاتې شي او کېدی شي چې نسج تخریش کړي.

په رښتیا اسبیست خطرناکه دي؟

اسبیست په هغه وخت خطرناکه کېږي، کله چې ددې تارونه ښکاره شي او تنفس شي. د بېلګې په ډول د ودانۍ د کومې برخې بیا جوړونې یا ترمیم په وخت کې. په زړو ودانیو کې اسبیست لا هم موجود دي. دغه منرالي تارونه کېدی شي چې د سرطان د رنځورۍ باعث وګرځي، نو ځکه د دغه خطرناکه مادې څخه کار انځستنه د قانونو او اصولو په مطابق عمل وشي.

په کومو ساختماني موادو کې اسبیست وجود لري؟

- بامونو او د ودانۍ د مخ (نما) په تختو کې، د کانال په بلولونو کې، په ګلدانو کې او په نورو اسبیست سمنټ جوړونې کې
- په سپکو ساختماني تختو کې
- د کوټو یا دهلپزونو د ځمکې په فرش کې.

مصنوعي منرالي تارونه (KMF Künstliche Mineralfasern)

دا په مروجې ژبې (د بښېښې وړی، د ډبرو وړی، منرالي وړیو سره ښودل کېږي.)

ددې څخه د تودوخي او غږمخ نيونې مادې، په ټوکرانو کې، د مصنوعي موادو په قوي کولو کې او په روښنایي تېرونيکي تارونکې گټه اخستل کېږي.

فورمال ديهاید (Formaldehyd, CH₂O)

دا يو غاز ډوله توند يا تېز بوي لرونکی د عضوي غږو کيماوي مخلوط دی.

فورمال ديهاید څومره خطرناکه دی؟

دغه ماده برسېره پر دې په انسانانو او حيواناتو کې په ډېره کمه اندازه د حجراتو د حالت بدلونه جوړوي. فورمال ديهاید د صحت د پاره يوه زیان رسونکې ماده ده. که دا تنفس شي، دا د مخاطي پوستکي (لکه د خولې يا پوزې پوستکي) تخريشوي او کېدی شي چې د پوزي دننه د سرطان د دانې باعث وگرځي.

په څه شي کې فورمال ديهاید شتون لري؟

په ختيخ (شرقي) خوړو کې، لکه کيله، سنترو، مڼو، په سابه بابو کې لکه گل پي، کچالان، گازرو، د غوا- چرگانو- او د پسونو په غوښو کې د ملي گرام (mg) په اندازه وجود لري. په طبعي حالت کې، په يو ډول خړيرو (سماق) کې (د 50 mg/kg څخه تر تقريباً 450 mg/kg پورې) او په بحري کبانو کې (د 200 mg/kg څخه تر 300 mg/kg پورې) موجود دی.

ايسوسيانات (Isocyanat)

دا يو ډول بې ثباته د ايسوسيان تېزابو يو ډول عضوي او غږمخ عضوي تيزاب دی. د ايسوسيان تېزابو مالگه د سيان تېزابو مالگې سره معادل دی، نو ځکه دا د سيانات په حيث ښودل کېږي.

ایسوسیانات خو مره خطرناکه دي؟

ایسوسیانات تریو حده زهرجن دي او د سرطان رنخوری منخ ته راتلونکې درجې کې حسابیږي. د ټولو نه زیات خطر د ساه راښکلو (تنفس) د لارې او همدا رنگه د پوټکي حساسیت پیدا کول دي.

په څه شي کې ایسوسیانات شتون لري؟

ایسوسیانات په ځگ یا قف، سرپنس، لاک، طبقه طبقه کولو موادو او په بندونکو موادو کې شتون لري.

پولیخیکلې خونده لرونکې کاربوهایدرېت (Polyzyklische Aromatische

PAK (Kohlenwasserstoff

دغه زیان رسونکې ماده د کوتې په بیا جوړونې یا ترمیمونې په وخت کې رابرسېره کیږي. پېژندل شوي پولیخیکلې خود لرونکس کاربوهایدریت، بنزول او پاپرین زیان رسونکې مواد دي.

PCP (Phencyclidin)

PCP (Phencyclidin) د مالګې تېزابو سره کلوریت شوی خونده کاربوهایدریت د ګروپ څخه کیمایي ماده ده.

دغه ماده په دنيا، ایلیني (نعنا)، تماکو یا تمباکو او د چرسو په پاڼو کې وجود لري.

دا ماده خومره خطرناکه ده؟

دا ماده سترگې سوزوي، د تنفس لاره او پوټکې تخریشوي، د یوې مادې د یو حالت نه بل حالت ته بدلېدنه سختوي، قرنيې ته زیان رسوي، عصاب زیانمنوي، ځیگر ته زیان رسوي او پښتورگو ته هم زیان رسوي.

لیندان (Lindan)

دا هالوجین یا هالوگین کاربو هایدريت دي چې دا د خوځندکو (حشرو) له منځه وړلو درمل دي.

په څه شي کې دا ډول ماده شتون لري؟

لیندان په پیو یا شیدو نه جوړ شوي موادو او کبانو کې شتون لري. هغه څوک چې زیات پیو یا شیدې څښي او زیات کبان خوري، کېدی شي چې د هغه وجود د لیندان تر اغیزې لاندې راشي.

په یوې ودانۍ کې لیندان څنگه پېژندل کېږي؟

- بې بویه سپین د مېخ په شان کلکه ماده
- دا په اوبو کې په سختۍ حلېږي، خو په الکولو او غضوي موادو کې په اسانۍ حلېږي
- د حشراتو او زېرمو مضره حشراتو درمل

د لرگو ساتنو د پاره تل د PCP (Phencyclidin) سره یوځای استعمالېږي.

Lindan wurde oft in Holzschutzmitteln verwendet

© by daniel/ Flickr

PCB (Polychlorierte Biphenyle)

داد برقي الو بنسټ يا اساس جوړوي. پردې باندي د برقي الو ترکيبي اجزاوې ټينگول کيږي ، يو د بل سره کلکول کيږي او برق منح ته راوړي.

PCB په کوم ځايونو کې په کار وړل کيږي؟

د PCB نه په مختلف ډول استفاده کيږي. دې څخه د غوړ په حبث يا د هايډرولکي مايع په حبث، د مصنوعي موادو او لاک نرمولو په حبث، په کانکريټي ودانيو کې د هر ډول درزونو بندونکي مواد په حبث، د دروازو او کرکۍ گانو د درزونو بندولو په حبث، نلدوانۍ کې د بندونکي په حبث او داسې نور.

PCB د انسانانو په ځان کومه ناوړه اغيزه لرلی شي؟

PCB انسانانو ځان ته د پوټکي مستقيماً تماس له لارې، او همدارنگه په خوراکی موادو د هوا له لارې راځي. دا زیاتره د حیواناتو نه منع ته راغلي خوراک څخه، لکه غوښه، هڅی او پیو یا شیدو څخه انسانانو ته تېریږي. کېدی شي چې دا مواد د انسان د پاره مزمه پایله ولري. کېدی شي چې دا مواد د مور په خېټه کې د ماشوم ژوند ته زیان ورسوي. ددې موادو څخه د سرطان د ناروغۍ خطر هم شته. ددې څخه نورې ناروغي، لکه عصاېو تکلف، د ایمون سیستم ضعیفوالی او د ځگر تکلیف پیدا کړي.

د رانه فلزات چې کثافت یې د ۵ څخه پورته وي (Schwermetalle)

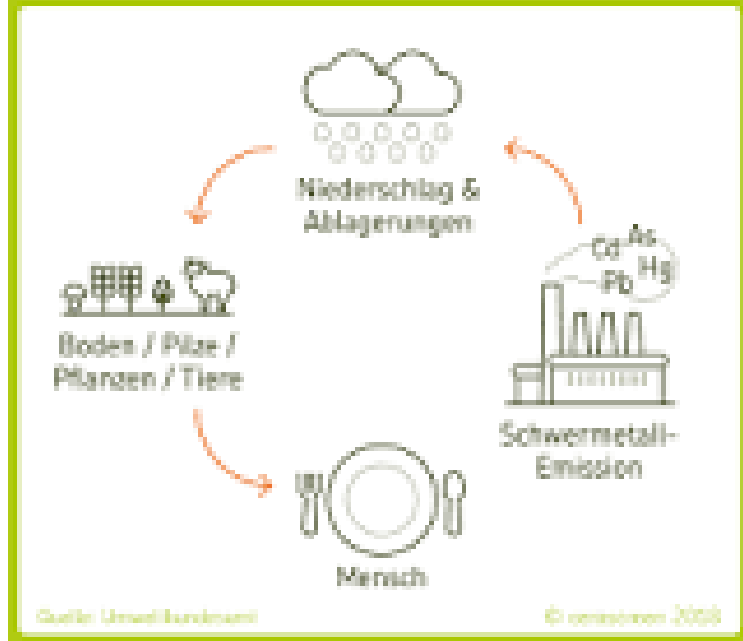
د رانه فلزات عبارت دي له: جست (Zink)، او سپنه (Eisen)، منگنز (Mangan)، مس (Kupfer). نور د رانه فلزات لکه سرب (Blei)، کادمیوم (Cadmium) دا یو نقره یي ځلانده فلز دی. دا ټول هغه د رانه فلزات دي، چې د انسانانو روغتیا زیانمنوي.

په ودانۍ کې له دغه فلزاتو څخه اکثراً د اوبو په نلوانۍ کې کار اخستل کیږي. د وخت په تېرېدو سره دغه نلونه خپل خواص بدلوي او هغه اوبه چې په دې کې بهیږي، زهرجنه کیږي.

د انسانانو ځان څنګه په دغه د رانه فلزاتو زهرجنه کیږي؟

لکه څنګه چې په لاندې انځور کې ښکاري، دغه کیمیاوي د رانه فلزات د فابریکو څخه د لوګي یا بخار په ډول هوا ته پورته کیږي او بیا له هغه ځایه ورنبت (باران) سره بېرته ځمکې ته انتقالیږي چې دا بیا د بوټو یا نباتاتو له لارې حیواناتو ته انتقالیږي او ددې نه وروسته بیا د خوړو له لارې زمونږ وجود ته انتقالیږي.

Schwermetalle in Umwelt & Nahrung

په کومو خوړو کې درانه فلزات شتون لري؟
کادمیوم (Cadmium) په اکثر و بڼو کې لکه کبان، چنگاښ، صدف او پنبې
لرونکي سمندري ژويو کې شتون لري.

ديپلوم انجینېر اسد الله ملکزی